

НАПРЯМ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Галушка Зоя Іванівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної теорії,
менеджменту і адміністрування,*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-296-1-1>

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ

Кожному етапу розвитку економічної науки характерна певна парадигма як сукупність визнаних на даний час її теоретичних досягнень. Парадигма формує фундамент наукового знання. Під парадигмою розуміють «наукову модель (конструкт), яку прийнято як зразок для вирішення дослідних завдань у даній науці... Фактично під парадигмою розуміється комплекс основоположних правил (по суті, узагальнених метафізичних підходів), навколо яких у науці склався певний консенсус, що вимагає їх дотримання науковцями» [2, с. 25]. У розвитку економічної науки парадигми змінювалися відповідно до рівня розвитку економічних систем. Як писав Л. Мізес, «доля сучасної цивілізації нерозривними узами пов'язана з долею економічної науки» [3, с. 13]. Отже, наукові парадигми відображають суттєві зміни економічного розвитку. У табл. 1 узагальнено підходи до зміни парадигм економічної науки у XIX–XXI ст.

Парадигма в економічній науці являє собою актуальну, визнану науковцями головну ідею, що пояснює особливості сучасної економіки, її головний зміст, визначає спрямованість наукових досліджень, підходи до пояснення економічних явищ і процесів, методи та інструменти їх дослідження. Парадигма складається як

результат дослідження головних трендів економічного розвитку, часто лежить в основі економічної політики уряду. Ми схильні думати, що в рамках існуючої парадигми існують тренди розвитку економічної науки, що пояснюють головні процеси, напрями розвитку економічних відносин (тренди розвитку економіки), формують уявлення про перспективи майбутнього економічного розвитку.

Таблиця 1

Характеристика парадигмальних змін економічного розвитку у XIX–XXI ст.

Часовий період	Парадигмальна зміна	Причина
1	2	3
XIX ст. – початок XX ст.	класична парадигма, основою якої було вчення про «загальне і приватне багатство», пріоритет сфери ринку і ринкового господарства;	Еволюція ринкової економічної системи
30–80-ті рр. XX ст.	неокейнсіанська макроекономічна концепція; кейнсіанська теорія державного регулювання економіки; марксистська модель ціннісно-ідеологічної парадигми економічної науки;	Велика депресія; співіснування двох систем – ринкової та командно-адміністративної;
90-ті рр. XX ст.	неокласична парадигма функціонування ринкового саморегулювання ринку та його механізмів; моделі раціоналізації та рівноважного аналізу економічної динаміки; визнання універсальних законів ринкового середовища; використання методів математичного моделювання; концепція сталого розвитку; соціо-еколого-економічна парадигма;	лібералізація господарського життя, неомонетаристська (антикейнсіанська), «неоконсервативна контрреволюція»;

Продовження Таблиці 1

1	2	3
2008-2019 рр.	синтез глобальних і національних регуляторів соціально-економічного розвитку; концепція сервісної економіки; інтелектуально-центрична парадигма; нова парадигма економічного зростання (соціалізація; екологізація; технологізація; цифровізація; кібер економіка; ігрова економіка; віртуальна економіка; інклюзивна економіка);	глобальна фінансово-економічна криза 2008–2009 рр.; лібералізація фінансових ринків; планератність змін; індустрія 4.0; кіберфізичні системи, інформаційно-комунікаційні технології, промисловий інтернет речей, розумне виробництво, технологічні уклади;
2020-ті рр. по д.ч.	Застосування системно-синергетичних принципів; відмова від лінійного тлумачення розвитку науки; визнання альтернативності та багатоваріантності парадигмальних змін; удосконалення ринкових механізмів; цілісне розуміння єдиної системи економічних відносин на всіх рівнях; інтеграція наукових підходів до розуміння сутності мега-, макро-, мезо- і мікроекономічних процесів і явищ; прогнозування системних фінансово-економічних криз; безпекова економіка; поведінкова економіка; парадигма становлення і самоорганізації, у центрі – невизначеність, нелінійність, багатоваріантність і плюралізм.	COVID-19; російсько-українська війна Гіг-економіка; онлайн зайнятість економіка знань; інформатизація; економіка даних; економіка спільного споживання, спільної участі чи використання; космічна економіка; мережева економіка; цифрова економіка; штучний інтелект; VUCA- та BANI-світ.

Джерело: складено автором

Тренд означає динамічну характеристику поведінки економічної системи. Він визначає суттєві характеристики, алгоритм, програми, певні періоди, що повторюються в системі. До таких трендів на сьогодні належать: діджиталізація, екологізація; інноватизація; інклюзивність; інтелектуалізація; інституціоналізація; інформатизація, транснаціоналізація; регіоналізація; соціалізація; технологізація; та ін. Саме вони визначають специфіку та умови сучасного економічного розвитку.

Важливою характеристикою тренду виступає його спрямованість та рушійні сили розвитку. Під впливом трендів накопичуються нові характеристики економічної системи, що будуть забезпечувати її майбутній розвиток. Учені досліджують тренди розвитку глобальних процесів у різних сферах життя суспільства (політичній, економічній, технологічній, інформаційній, демографічній та ін.). Тренди розвитку економіки виступають і причиною, і наслідком усіх цих процесів на світовому рівні.

Реалії 2022–2023 років свідчать про такі нові тенденції глобального економічного розвитку: сповільнення темпів зростання світової економіки; поява нових штамів COVID та пошук ефективних засобів боротьби з хворобою; суттєве зростання ролі держави в економіці; значне зростання воєнних витрат; зростання відсоткових ставок на міжнародних ринках; руйнування світових ланцюгів постачання товарів; кадровий голод в окремих секторах економіки; висока вартість традиційних енергоносіїв; глобального переходу на «зелену» енергетику; встановлення мінімального податку для міжнародних корпорацій; перехід до трансфертного ціноутворення, обов'язковості обміну податковою інформацією; старіння населення (до 2040 року очікується, що частка людей у віці 65+ досягне 25% від усього населення розвинених країн світу, а середній вік людини у світі зросте з 31 до 35 років); сповільнення економічної динаміки Китаю; зростання економічної взаємозалежності країн; підвищення темпів міграції населення та ін.

Український інститут майбутнього констатує існування таких світових трендів до 2030 року: зростання чисельності населення у світі (у 2030 р. до 8,5 млрд. осіб); зміна структури попиту на первинні енергоресурси; посилення міграційних процесів (зі Сходу

на Захід, з біднішого Півдня на багатшу Північ); регіоналізація на зміну гегемонії США; ризики глобальної війни; геополітична напруга через демографічні чинники; більше контролю з боку держави; зростання доданої вартості створюватиметься в цифрових секторах економіки та витрат на інформаційну безпеку; Інтернет речей; розвиватиметься віртуальна та доповнена реальність; переважання продажу онлайн; економіка спільного споживання; штучний інтелект замість людей; широке використання дронів; розширяться фізичні та інтелектуальні можливості людини; стреси та психічні розлади будуть одним із головних ризиків майбутнього; медіа перетворяться на інструмент «transmitting information»; зміни матимуть нелінійний характер [1].

Розуміння тренду є основою цілеспрямованого управління економічною системою. Наведені реальні та прогнозовані економічні процеси і явища – це відображення більш глибоких глобальних трендів розвитку економіки у ХХІ ст.

Сучасна економічна наука характеризується розгалуженістю, багатоманітністю і фрагментарністю поглядів, концепцій, теорій, шкіл, течій і напрямів, методів дослідження. Це виправдовує необхідність широти дослідження, охоплення великого кола взаємопов'язаних проблем, а з іншого погляду – веде до ускладнення методів аналізу та розробки проблем економічної політики, породжує співіснування конкуруючих парадигм.

Список використаної літератури:

1. Аналіз світових трендів до 2030Е. URL: <https://strategy.uifuture.org/index.html>.
2. Мазаракі А. А., Лагутін В. Д. Парадигма економічної науки і потенціал її змін у ХХІ ст. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/060c65826adcd e07a9b07e46d4260074.pdf>.
3. Mises L. Human Action: A Treatise on Economic Theory. Chelyabinsk, Sotsium, 2008. URL: https://cdn.mises.org/Human%20Action_3.pdf.